

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	20541 - Itineraris Culturals i Naturals / 46
Titulació	Grau de Turisme - Quart curs
Crèdits	6
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
Miquel Àngel Limón Pons	Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria					

Contextualització

Itineraris Culturals i Naturals és una assignatura optativa de quart curs de segon semestre del Grau de Turisme. Integrada en el Mòdul 3 de Planificació Turística, forma part de l'itinerari Recursos i Productes Turístics.

L'assignatura ofereix una visió del patrimoni cultural i natural com a recurs turístic, a partir d'un caràcter transversal i un plantejament interdisciplinari. Els continguts es treballaran des de l'àmbit de la Geografia i de la Història de l'Art, des d'una perspectiva eminentment pràctica, amb l'objectiu de dotar a l'alumne d'una base teòrica, metodològica i pràctica -integrant els recursos que ofereixen les TIC-, que li permetin treballar en la planificació turística i en el disseny de productes turístics, específicament, itineraris que integrin els elements del patrimoni cultural i natural. La transformació dels recursos patrimonials en productes turístics es fonamentarà amb la valorització del patrimoni i la contribució al desenvolupament local, sempre en base a criteris de sostenibilitat i conservació, i a dotar de recursos a l'alumnat encaminats a la consolidació del turisme cultural a les Illes Balears.

L'assignatura està dirigida als alumnes que desenvoluparan el lloc de feina tant en l'àmbit de l'administració pública com en consultores relacionades amb el turisme.

Requisits

No s'estableixen uns requisits essencials, però sí uns requisits recomanables.

Recomanables

Haver cursat les assignatures **Gestió del Patrimoni Cultural**, **Recursos Territorials** i **Turisme Sostenible**.

Competències

Guia docent

Específiques

- * CE-2. Adquirir una visió integral del fenomen turístic i entendre les relacions entre els distints subsistemes i disciplines que l'integren. .
- * CE-7. Aprendre a recopilar, processar, analitzar i interpretar la informació, i a fer front a les qüestions turístiques a través del desplegament d'habilitats específiques pel treballador en les diverses rames turístiques, inclosa la de l'ús apropiat de tecnologies de la informació i comunicació (TIC). .
- * CE-9. Aplicar les principals tecnologies dedicades a l'estudi de les relacions recíproques que s'estableixen entre el medi físic i l'humà en les diferents activitats turístiques, particularment les destinades a avaluar l'impacte ambiental de dites activitats, les seves conseqüències sobre el paisatge i la transmissió de continguts científics de forma que facilitin la seva aplicació en els entorns acadèmics i professionals. .
- * CE-11. Conèixer i aplicar els conceptes, mètodes i instruments que permetin la gestió responsable dels recursos naturals, la protecció del medi ambient i l'ús sostenible del territori de forma compatible amb la satisfacció responsable de les necessitats creixents de recursos de la població autòctona i dels turistes. .

Genèriques

- * CG-2. Saber aplicar els coneixements tècnics i metodològics al seu treball d'una forma professional, integrant els distints camps d'estudi que ha vist, relacionats amb el turisme, i posseir les competències que han de demostrar-se mitjançant l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva temàtica d'estudi. .
- * CG-5. Haver desenvolupat les habilitats d'aprenentatge necessàries que permetin emprendre tasques professionals i estudis de postgrau en Turisme amb un alt grau d'autonomia. .

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

L'assignatura s'estructura en quatre blocs temàtics que tracten i defineixen els aspectes teòrics i metodològics per a la planificació i disseny d'itineraris culturals i naturals.

Continguts temàtics

1. Interpretació del patrimoni

- 1.1. Aproximació introductòria al concepte de patrimoni
- 1.2. Aproximació a la interpretació: orígens, definicions i components fonamentals. Els principis de la interpretació segons Tilden
- 1.3. Característiques i objectius de la interpretació
- 1.4. Equipaments interpretatius
- 1.5. Mitjans interpretatius
- 1.6. El procés de comunicació en la interpretació
- 1.7. La interpretació com a instrument de gestió
- 1.8. La planificació interpretativa

2. Itineraris interpretatius

- 2.1. Què és un itinerari interpretatiu'

Guia docent

- 2.2. Planificació i disseny dels itineraris interpretatius
  - 2.3. Itineraris interpretatius autoguiats
  - 2.4. Itineraris interpretatius guiats
  - 2.5. Avaluació dels itineraris interpretatius
  - 2.6. L'adaptació dels itineraris interpretatius a les persones amb discapacitat
3. Patrimoni cultural i natural
    - 3.1. Els conceptes. Definició i classificació
    - 3.2. Dinàmiques entre patrimoni i turisme cultural
    - 3.3. Regulació sobre patrimoni i turisme cultural
  4. El patrimoni natural i cultural de l'Illa de MenorcaBalears: els seus itineraris
    - 4.1. El patrimoni arqueològic de Menorca
    - 4.2. El patrimoni arquitectònic i monumental de Menorca
    - 4.3. El patrimoni etnològic de Menorca
    - 4.4. El paisatge cultural i natural: paisatges i jardins de Menorca
    - 4.5. Museus i centres culturals de Menorca
    - 4.6. Itineraris interoretatius per municipis: Maó, Ciutadellla i Alaior

Metodologia docent

Itineraris culturals i naturals és una assignatura optativa de darrer curs, que parteix del supòsit que els alumnes han aconseguit un alt grau d'autonomia amb la gestió del temps i de l'autoaprenentatge. Així mateix, és una assignatura que es basa en plantejaments i continguts essencialment pràctics. Per ambdós motius, la metodologia de l'ensenyament serà fonamentalment basada en sessions teòriques i pràctiques, que consistiran tant en sessions a l'aula com en sortides de camp. A partir d'aquestes sessions, es potenciarà el treball autònom i en grup dels estudiants. Finalment, es tindrà en compte, de manera molt significativa, l'actitud de l'alumne a cada una d'aquestes modalitats.

S'estableixen dues metodologies: la metodologia ordinària (Itinerari A) i la metodologia extraordinària (Itinerari B).

Per poder-se acollir a l'Itinerari B els alumnes hauran de reunir alguna de les següents condicions, debudament acreditades:

- Estar treballant, com a mínim a la meitat de la durada màxima de la jornada ordinària de treball.
- Estar afectat per una discapacitat física, sensorial o psíquica, en un grau igual o superior al 33%.
- Tenir 45 anys o més.
- Estar en situació de protecció a la família.
- Trobar-se en altres situacions extraordinàries que l'òrgan competent valori.

Per poder realitzar l'Itinerari B, l'alumne haurà de signar un contracte acadèmic amb el professor dins les dues primeres setmanes en que s'imparteix l'assignatura, en el qual s'establiran les condicions de presencialitat, activitats i avaluació.

Guia docent

Volum de treball

El volum de treball contempla dues modalitats: activitats de treball presencial i activitats de treball no presencial.

Activitats de treball presencial (1,6 crèdits, 40 hores)

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes magistrals	Grup gran (G)	Les classes teòriques tenen com a finalitat l'exposició dels fonaments teòrics dels continguts del programa per part dels professors. Els temes seran tractats en connexió amb la situació actual, i, juntament amb els textos de referència, s'introduirà l'anàlisi de lectures específiques d'actualitat, que serviran per fixar els coneixements i competències previstes, i facilitar als estudiants el seguiment de les classes pràctiques i el desenvolupament del treball autònom. L'assistència de l'alumne és obligatòria, i es tindrà en compte la seva actitud participativa i la disposició a l'estudi.	20
Classes pràctiques	Classes a l'aula	Grup gran (G)	La finalitat de les classes pràctiques consisteix en l'aprenentatge per part de l'alumne de la planificació i disseny d'itineraris culturals i naturals, basats en un plantejament interdisciplinari. La metodologia consistirà en presentar les eines i recursos de planificació i gestió del producte turístic, introduint també les TIC. Es presentaran i analitzaran exemples existents i l'oferta actual dirigida al turisme cultural, tant a l'àmbit de les Illes Balears com de fora.	1.5
Classes pràctiques	Sortides de camp	Grup mitjà (M)	Es realitzaran sortides de camp, que tenen com a objectiu l'estudi i el coneixement dels elements del patrimoni cultural i natural de les Illes Balears i l'aplicació pràctica de la metodologia de disseny d'itineraris. Tendran caràcter obligatori. En la realització del treball en grup, l'alumne haurà d'aplicar les pautes metodològiques establertes a les sortides i a les classes pràctiques.	8
Tutories ECTS	Tutories	Grup petit (P)	Activitats d'orientació, seguiment i avaluació del procés d'aprenentatge i elaboració de treballs, d'un grup reduït d'estudiants amb atenció personalitzada per part del professor. Cada un dels grups de treball haurà d'assistir a tres tutories, les dates de les quals es fixaran al cronograma de l'assignatura. Tendran caràcter obligatori i es valoraran l'actitud participativa i els avanços en el treball.	4.5
Avaluació	Examen parcial	Grup gran (G)	Sessió a l'aula en la que es durà a terme una prova escrita sobre els blocs temàtics 3 i 4. Inclourà la matèria explicada a les classes teòriques i a les sortides de camp, i els aspectes treballats en les classes pràctiques. La prova constarà de preguntes de resposta breu, que poden incloure el comentari de textos i imatges. En cas de no superar aquest examen l'alumne podrà recuperar-ne la matèria en el període d'avaluació complementària o extraordinària.	1.5

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Avaluació	Exposició oral	Grup gran (G)	Cada grup exposarà oralment davant la classe el treball pràctic que haurà realitzat sobre un itinerari cultural o/i naturals a l'àmbit de les Illes Balears	3
Avaluació	Examen parcial	Grup gran (G)	Sessió a l'aula en la que es durà a terme una prova escrita sobre els blocs temàtics 1 i 2. Inclourà la matèria explicada a les classes teòriques, treballada a les pràctiques i aspectes de la sortida de camp. La prova constarà de 10 preguntes de resposta breu, que poden incloure el comentari de textos, imatges, mapes, etc. En cas de no superar aquest examen l'alumne podrà recuperar-ne la matèria en el període d'avaluació complementària o extraordinària.	1.5

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula Digital.

Activitats de treball no presencial (4,4 crèdits, 110 hores)

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Estudi i activitats individuals recomanades	Estudi dels continguts de l'assignatura per a superar els exàmens, tant de la matèria teòrica explicada a classe com dels continguts treballats a les classes pràctiques. Anàlisi de les lectures complementàries indicades pels professors.	50
Estudi i treball autònom en grup	Projecte	L'alumne elaborarà un treball en grup, que serà original, i consistirà en el disseny i planificació d'un itinerari, sempre en el marc de les Illes Balears. En aquest document es posaran en pràctica els coneixements, habilitats i procediments exposats a les classes magistrals, pràctiques i sortides de camp. Es disposarà de materials facilitats pels professors i del seu assessorament en les tutories previstes. El treball s'entregarà per escrit i s'exposarà oralment davant la classe.	60

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

L'assignatura s'avaluarà d'acord amb l'itinerari A. La modalitat d'avaluació és contínua, de manera que si un alumne va superant les proves o exercicis que ha de realitzar, al acabar el període lectiu tindrà l'assignatura

Guia docent

aprovada amb la qualificació que hagi obtingut. La puntuació màxima que podrà obtenir un alumne és l'equivalent a 10. La puntuació s'ha d'obtenir de les tres modalitats d'avaluació:

- * Les proves objectives que avaluen l'adquisició dels continguts teòrics i pràctics
- * La presentació del treball entregat i exposat a l'aula que avalua els coneixements adquirits i la metodologia
- * L'avaluació de les actituds i aptituds de l'alumne, així com de les seves aportacions crítiques

Tipologia de les proves:

a) Proves que avaluen l'adquisició dels continguts teòrics i pràctics. Els continguts teòrics són avaluats a partir de dues proves objectives escrites. Per aprovar aquesta part i per que fagi promig amb la resta, s'han d'aprovar per separat cada una de les dues proves, amb una puntuació mínima d'un 5. Aquest apartat representa el 60% de la qualificació final i és recuperable. En cas que l'alumne no superi un o els dos parcials, podrà examinar-se novament de la matèria corresponent en el període d'avaluació complementària o en l'extraordinari que estan fixats en el calendari acadèmic.

b) Proves que avaluen les habilitats pràctiques i metodològiques. Aquesta activitat implica l'assistència obligatòria a les classes pràctiques i a les sortides de camp que es realitzaran. Serà obligatòria la presentació d'un treball original sobre un itinerari turístic en l'àmbit de les Illes Balears. Per a que faci mitjana el treball ha d'haver estat exposat davant els alumnes i entregat als professors a través de Campus Extens, en format PDF, en la data establerta. Aquesta part representa el 35% de la qualificació final i no és recuperable.

c) Proves que avaluen les actituds i les aptituds. L'avaluació consistirà en el seguiment del treball de l'alumne a partir de les tutories d'assistència obligatòria, que s'establiran en el cronograma. Es considerarà l'evolució dels coneixements i la participació crítica de l'alumne. Aquest apartat representa el 5% de la qualificació final i no és recuperable.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Sortides de camp

Modalitat	Classes pràctiques
Tècnica	Escales d'actituds (no recuperable)
Descripció	Es realitzaran sortides de camp, que tenen com a objectiu l'estudi i el coneixement dels elements del patrimoni cultural i natural de les Illes Balears i l'aplicació pràctica de la metodologia de disseny d'itineraris. Tendran caràcter obligatori. En la realització del treball en grup, l'alumne haurà d'aplicar les pautes metodològiques establertes a les sortides i a les classes pràctiques.
Criteris d'avaluació	Participació activa i crítica de l'alumne.

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari B

Tutories

Modalitat	Tutories ECTS
Tècnica	Escales d'actituds (no recuperable)
Descripció	Activitats d'orientació, seguiment i avaluació del procés d'aprenentatge i elaboració de treballs, d'un grup reduït d'estudiants amb atenció personalitzada per part del professor. Cada un dels grups de treball haurà

Guia docent

	d'assistir a tres tutories, les dates de les quals es fixaran al cronograma de l'assignatura. Tendran caràcter obligatori i es valoraran l'actitud participativa i els avanços en el treball.
Criteris d'avaluació	Assistència obligatòria a les tutories en grups de treball, fixades pels professors i fixades al cronograma, per tal de dur a terme el seguiment i control dels aprenentatges pràctics i metodològics al llarg del curs i del procés de redacció del treball en grup.
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari B

Examen parcial

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta breu (recuperable)
Descripció	Sessió a l'aula en la que es durà a terme una prova escrita sobre els blocs temàtics 3 i 4. Inclourà la matèria explicada a les classes teòriques i a les sortides de camp, i els aspectes treballats en les classes pràctiques. La prova constarà de preguntes de resposta breu, que poden incloure el comentari de textos i imatges. En cas de no superar aquest examen l'alumne podrà recuperar-ne la matèria en el període d'avaluació complementària o extraordinària.
Criteris d'avaluació	-Ordre i claredat expositiva. -Capacitat de relació i síntesi. -Adequació a la pregunta formulada. -Exactitud dels resultats obtinguts. -Utilització del vocabulari específic.
Percentatge de la qualificació final:	30% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 5
Percentatge de la qualificació final:	30% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 5

Exposició oral

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves orals (no recuperable)
Descripció	Cada grup exposarà oralment davant la classe el treball pràctic que haurà realitzat sobre un itinerari cultural o/i naturals a l'àmbit de les Illes Balears
Criteris d'avaluació	- Ordre i claredat expositiva -Exactitud de resultats obtinguts -Utilització del vocabulari específic i adequat -Adequació a la metodologia docent. -Equilibri en la participació de tots els membres del grup. -Eficàcia del format de presentació per millorar la comprensió de la matèria. -Adequació del ritme de l'exposició.
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari B

Guia docent

Examen parcial

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta breu (recuperable)
Descripció	Sessió a l'aula en la que es durà a terme una prova escrita sobre els blocs temàtics 1 i 2. Inclourà la matèria explicada a les classes teòriques, treballada a les pràctiques i aspectes de la sortida de camp. La prova constarà de 10 preguntes de resposta breu, que poden incloure el comentari de textos, imatges, mapes, etc. En cas de no superar aquest examen l'alumne podrà recuperar-ne la matèria en el període d'avaluació complementària o extraordinària.
Criteris d'avaluació	-Ordre i claredat expositiva. -Capacitat de relació i síntesi. -Adequació a la pregunta formulada. -Exactitud dels resultats obtinguts. -Utilització del vocabulari específic.

Percentatge de la qualificació final: 30% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 5

Percentatge de la qualificació final: 30% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 5

Projecte

Modalitat	Estudi i treball autònom en grup
Tècnica	Treballs i projectes (no recuperable)
Descripció	L'alumne elaborarà un treball en grup, que serà original, i consistirà en el disseny i planificació d'un itinerari, sempre en el marc de les Illes Balears. En aquest document es posaran en pràctica els coneixements, habilitats i procediments exposats a les classes magistrals, pràctiques i sortides de camp. Es disposarà de materials facilitats pels professors i del seu assessorament en les tutories previstes. El treball s'entregarà per escrit i s'exposarà oralment davant la classe.
Criteris d'avaluació	Presentació a l'aula del treball realitzat en grup, en la que s'exposaran els objectius, la metodologia seguida, els continguts i les conclusions finals. Es podrà emprar algun recurs de presentació (Power Point o altres).

Percentatge de la qualificació final: 25% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 25% per a l'itinerari B

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Al llarg del curs, a part de la bibliografia, també s'oferiran a l'alumnes altres recursos i fonts per obtenir informació relacionada amb l'assignatura.

Bibliografia bàsica

CEBRIÁN ABELLÁN, A (Coord), *Turismo Cultural y desarrollo sostenible: Análisis de Áreas patrimoniales*, Murcia: Universidad de Murcia, 2001.

ESTEBAN CURIEL, J., *Turismo Cultural y Medio Ambiente en destinos urbanos*. Ciencias Jurídicas y Sociales, 91. Madrid: Dykinson, 2008.

LÓPEZ, J.A., *Diseño de itinerarios en espacios naturales*, en Viñals y Bernabé (eds.): *Turismo en espacios naturales y rurales*. Colección Libro Docente 99-4131. Universidad Politécnica de Valencia, pp. 213-228, 1999.

GUERRA, F.J.; SUREDA, J.; CASTELLS, M., *Interpretación del patrimonio. Diseño de programas de ámbito municipal*. Barcelona: Editorial UOC, 2008.

Guia docent

MORALES, J., Guía práctica para la Interpretación del patrimonio: el arte de acercar el legado natural y cultural al público visitante. Sevilla: Consejería de Cultura. Junta de Andalucía, 2001.

Bibliografia complementària

AA.VV., Turismo cultural: El patrimonio histórico como fuente de riqueza, Valladolid, Fundación del Patrimonio Histórico de Castilla y León, 2000.

AA.VV., *Encuentro Científico Internacional sobre itinerarios Culturales: Identificación, Promoción e Inventario de los Itinerarios Culturales, Fortificaciones, Puertos y Ciudades en la estructura de los Itinerarios Culturales, rutas de comercio, Control del territorio y Peregrinaje*, Ferrol (España), 1, 2 y 3 De Octubre 2004. Ferrol: Ayuntamiento de Ferrol, 2005.

AA.VV., *Itinerarios Culturales Europeos*. Barcelona: EDP, 2007 (6 libros y 15 DVD).

CEGIELSKI, M. et al., *Economic Value of Tourism to Places of Cultural Heritage Significance. A Case Study of Three Towns with Mining Heritage*, Canberra: University of Canberra.

ICOMOS: Carta internacional sobre turismo cultural. La gestión del turismo en los sitios con patrimonio significativo, Asamblea General de México, octubre de 1999.

ROSELLÓ, C. D. *Diseño y Evaluación de Proyectos Culturales*. Ariel patrimonio. Barcelona: Editorial Ariel, 2007.

Altres recursos

<http://www.unesco.org/>

<http://www.icomos.org/>

<http://ipce.mcu.es/>

http://www.conselldemallorca.net/sit/phistoric/index_es.html

